

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 008:316.722.4

Корнієнко Владислав Вікторович
кандидат мистецтвознавства, професор,
ректор Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтв

КОМУНІКАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ОСНОВА ІСНУВАННЯ КУЛЬТУРИ

У статті автор здійснює наукове теоретизування комунікаційного чинника культури. Репрезентуючи різноманітні культурологічні та культурфілософські парадигми змісту та форм культурного процесу, актуалізує комунікаційний чинник її існування.

Ключові слова: культура, теорія культури, комунікація, комунікаційна система, комунікаційна парадигма культури.

Корнієнко Владислав Вікторович, кандидат искусствоведения, профессор, ректор Киевской муниципальной академии эстрадного и циркового искусства

Коммуникационные процессы как основа существования культуры

В статье автор осуществляет научное теоретизирование коммуникационного фактора культуры. Представляя разнообразные культурологические и культурфилософские парадигмы содержания и форм культурного процесса, актуализирует коммуникационный фактор ее существования.

Ключевые слова: культура, теория культуры, коммуникация, коммуникационная система, коммуникационная парадигма культуры.

Kornienko Vladyslav, PhD in Arts, professor, President of Kyiv municipal Academy of circus and variety arts Communication processes as a basis for the existence of culture

In the article the author makes scientific theorizing of culture communication factor. Representing a variety of cultural and cultural-philosophical paradigm of cultural contents and cultural process, the author actualizes the communication factor of its existence. The focus of theorists and historians of culture, culturologist, artists and practitioners of culture on the aforesaid problems, enhancing of the relevance of the aforementioned issues, a variety of scientific and practical generalizations of these problems require a systematic study and justification of culture as a communication system.

So, the communication paradigm of culture appears as a subject of modern scientific discourse. In turn, cultural reflection provides consideration to culture communication paradigm in the context of studying its diversity and integrity.

This statement can be argued as follows. Firstly, the theory of culture studies a whole system of culture, which is constituted largely through stable communication links, maintaining the integrity of the culture in time and space. Secondly, modern cultural theory contains the most urgent task the study of the pathways and impacts of culture and its separate elements on society, life and development of social groups, on human consciousness. The impact of culture on the field "society" is carried out as information and communication process associated with a targeted communication, perception, understanding and assimilation. Thirdly, the theory of culture owes its occurrence, the intensification of processes of intercultural exchange, increase and deepen the contacts between different cultures. Fourth, the cultural aspect of the phenomenon of communication is clearly manifested in the study of the processes of artistic culture, where the significant role is played by communication between creator and consumer of art belonging to different cultural communities. Finally, the theory of culture is based on the integration of modern human knowledge, and mutual interpenetration of the various sciences. Moreover, the nature of communication greatly influences the formation of the subject of cultural studies, defining its objectives and problems.

In the context of M. Kagan's activity approach we have identified the following system-forming sections of culture as communication.

First. Any conscious activity is carried out in two dimensions: material and ideal (spiritual). On the one hand, human's acts are aimed to specific objective results, on the other they create models that reflect or replace reality and mimic its separate niche in the audio, graphical, spatial, mathematical, verbal and other forms. These two measurements form a coherent structure of communication as the basis of culture.

Second. Any conscious activity includes two components: reproductive, reproducing, based on the repetition of already known samples, and specific to humans, that is productive, creative, which provides the appearance of new, unknown, original solutions. Consequently, there is a spectral variety of traditions interaction forms and innovations.

To justify the communication paradigm of culture subject field, the author refers to one of the functions, which reveals the essential content of a material component of culture, namely: information, symbolic, or semiotic. It should be noted that items of culture along with an instrumental purpose have clearly expressed information – that is, perform the function of transmitting messages using the language of objective form. Anything can have a meaningful magic links and any shape can be informed.

As a result of consideration of the substantive communication form in the historical context and cultural analysis, we have identified its main theoretical paradigm: the content and structural-functional dimensions, and a number of its substantial forms.

In the space-time continuum (structural shear) subject forms of communication appear as a spectrum of generalized four objects: the subject of the environment, three-dimensional things, materialized processes – four ontological layers.

In the functional space substantive work placed between the practically-useful poles of object creation and artistic development of reality. The moving combination of polar principles creates a range of fundamentally different types of subject creativity culture – its "climate" zones.

The author emphasizes that culture has been creating by human. Regardless of epoch, there are search and way of mastering spiritual meanings in culture. Culture combines rational and sensible that ultimately forms the source of its existence. Cultural identity imagination combined with individual experience. In a process of culture creation the past is embodied in the present.

The human community (mainly at an advanced stage of vital activity) is a huge information-synergetic anthropo-sociology system. Human is a creator of their culture and at the same time its product. Semiotic culture makes multilingual conversation with the help of languages: the language of religion and myth, science and art, ideas and meanings, emotions and feelings, pattern recognition and making of solutions, collective behaviour and common life creation.

Keywords: culture, theory of culture, communication, communication system, communication culture paradigm.

Одним з найважливіших завдань, що постають перед сучасною наукою є проблема визначення можливості діалогу різноманітних культур. Сьогодні ми з усією переконливістю можемо стверджувати (аналізуючи досвід людства протягом минулого і початку нового століття), що процес глобалізації не призводить до формування єдиної світової культури. Сучасна культура залишається множиною самобутніх культур, що знаходяться у діалозі та взаємодії одна з одною. Задля збереження і передачі набутих знань та умінь кожна культура у процесі свого безупинного розвитку створює власну специфічну знакову систему. Тому знаковий текст однієї культури значно відрізняється від знакового тексту іншої. Відтак, дедалі більшого значення набувають здібності до розуміння іншої культури. Адже глобальний діалог обов'язково передбачає культурний плюралізм.

Націленість на вищезазначені проблеми теоретиків та істориків культури, мистецтвознавців, діячів мистецтв та практиків культури, підсилення актуальності означених питань, різноманітність наукових та практичних узагальнень з цих проблем зумовлює необхідність системного вивчення та обґрунтування культури як комунікаційної системи.

Отже, комунікаційна парадигма культури постала предметом сучасного наукового дискурсу. У свою чергу, культурологічна рефлексія забезпечує розгляд комунікаційної парадигми культури у контексті вивчення її багатогранності та цілісності.

Це твердження може бути аргументовано так. По-перше, теорія культури вивчає цілісну систему культури, що конституюється значною мірою завдяки сталим комунікаційним зв'язкам, які підтримують цілісність культури у часі і просторі. По-друге, сучасна теорія культури містить в якості актуального завдання дослідження шляхів і результатів впливу культури, окремих її елементів на суспільство, життя і розвиток соціальних груп, свідомість людини. Вплив культури на сферу "соціуму" здійснюється як інформаційно-комунікаційний процес, пов'язаний із цілеспрямованою передачею інформації, її сприйняттям, осмисленням та засвоєнням. По-третє, теорія культури зобов'язана своїм виникненням не в останню чергу активізації процесів міжкультурного обміну, збільшенню та поглибленню контактів між різноманітними культурами. По-четверте, культурологічний аспект феномена комунікації найбільш чітко виявляється у дослідженні процесів розвитку художньої культури, де значну роль відіграє комунікація між творцем та споживачами мистецтва, що належать до різних культурних спільнот. І зрештою, теорія культури базується на інтеграції сучасного гуманітарного знання, взаємопроникненні та взаємозбагаченні різних наук. При цьому характер комунікацій суттєво впливає на формування самого предмета культурології, на визначення його цілей та проблем.

Перш ніж перейти до розгляду власне комунікаційних процесів у культурі, зазначимо, що завдання теоретичного аналізу, на думку С.С.Гусєва, полягає в тому, щоб "перетворювати незрозумілі ідеї в щось безпосередньо наявне, що можна аналізувати, удосконалювати, використовувати наявним чином" [8]. Це зумовлює осмислення культури "в її реальній цілісності і повноті конкретних форм її існування, в її побудові, функціонуванні та розвитку" [9, 21]. М.С.Каган обґрунтовує взаємозалежність трьох основних підсистем культури – матеріальної, духовної та духовної. "Потреби реального життєзабезпечення визначають зміст матеріальної культури як технології практичної діяльності, яка виробляє необхідні людям матеріальні блага; потреба у пізнанні світу – в об'єктивних закономірностях буття (математика, природничі науки, технічні науки, політична економія, соціологія, психологія та ін.) та у конкретних формах його існування (географія, історія, мистецтвознавство та ін.) й у його цілісності та цінності для людини (філософія) – породжує теоретичні, абстрактно-логічну форму знання. Потреби культури у самопізнанні робить найбільш ефективним засобом вирішення цього завдання художньо-образну структуру духовної діяльності, тому що тільки вона здатна адекватно втілити єдність природи та культури, матеріального та духовного, об'єктивного та суб'єктивного" [9].

З огляду на прагнення дослідити концепт культури як комунікаційної системи важливо звернутися до визначень культури, що їх наводить М.С.Каган у праці "Філософія культури", зокрема: – культура – спосіб людської діяльності; – культура – знакова система (пам'ять, система зберігання та передачі духовного досвіду, система духовного виробництва, сукупність матеріальних і духовних цінностей [9, 45].

Залежно від первинної форми буття, від субстрату, який формує людину мислячу та дієву, М.С.Каган виокремлює три сфери культурного буття: 1) матеріально-технічна культура – "культуросформований матеріал природи"; 2) фізична культура – "культуросформована власна природа людини"; 3) соціальна культура – "об'єктивовані суспільні відношення людей" [9, 36-47].

У контексті діяльнісного підходу М. Кагана ми можемо виокремити такі системно-формуєчі зрізи культури як комунікації. Перше. Будь-яка свідома діяльність здійснюється у двох вимірах: матеріальному та ідеальному (духовному). З одного боку, людина здійснює реальні дії, що мають на меті об'єктивні певні результати, з іншого – створює моделі, які відображають, або заміщують реальність та імітують окремі її ніші у звуковій, графічній, просторовій, математичній, словесній тощо формах. Ці два виміри формують цілісну структуру комунікації як основи культури. Якщо йдеться про матеріальну діяльність, то в ній повною мірою присутнє ідеальне у формі створених попередніми поколіннями образів й власних уявлень. І, безперечно, специфічною рисою будь-якої розумової діяльності є реальне спірання на певні створені моделі та конструкти, їхнє співставлення з висхідною потребою та вибір найкращої з них. Це так зване попереднє моделювання. А у випадку спеціальної побудови моделей (економічної, соціальної, мистецької тощо) матеріальна діяльність забезпечує їхнє втілення в певному предметному матеріалі. Якщо результат моделювання інтегрує як розумову, так і предметну форму, ми можемо говорити про процес проектування культурних форм. Ця інтеграція втілюється у процесі художньої творчості.

Друге. Будь-яка свідома діяльність включає дві необхідні складові: репродуктивну, відтворюючу, яка базується на повторенні вже відомих зразків, та специфічну для людини, тобто продуктивну, творчу, яка забезпечує появу нових, ще невідомих, оригінальних рішень. Отже, існує спектральний ряд різноманітних форм взаємодії традицій та новацій.

Задля обґрунтування комунікаційної парадигми предметного поля культури звернемось до однієї з функцій, яка розкриває сутнісний зміст матеріальної складової культури, а саме: інформаційної, знакової, або семіотичної. Необхідно зазначити, що предмети культури поряд з інструментальним призначенням мають чітко виражене інформаційне призначення – тобто здійснюють функцію передачі повідомлення за допомогою мови предметної форми. Будь-яка річ може мати магічне змістовне посилення та будь-яка форма може інформувати.

В.М.Межуєв зазначає, що все, до чого теоретичне мислення має відношення, отримує в ньому форму ідеї, стає ідеєю... І ідея культури – це не просто сума накопичених теоретичних та емпіричних узагальнень щодо культури, а скоріше особливого роду "концепт", який забезпечує вирішення значно більш складного завдання, а не є лише наукове пізнання культури у її багатоманітних предметних формах вираження [12, 5].

Міждисциплінарний підхід до дослідження комунікаційної парадигми культури визначається специфікою самої культури, яка є пов'язаним ланцюжком між людиною та оточуючим її світом. Особливий стан культури, її особлива форма вираження обумовлює і особливі методи дослідження. Знаходячись на кордоні між реальним та ідеальним, свідомим та позасвідомим, зовнішнім та внутрішнім – культура потребує запровадження спеціальних культурологічних методик та технологій, які всебічно відображають дане явище і, цілісно виокремлюючи його предмет та об'єкт, розкривають діалектику його існування у єдності протиріч між людиною й оточуючим її світом.

Задля розкриття проблеми явища комунікативності у полі культури зробимо певний історичний екскурс. Ще у далекому XVI столітті засновник "експериментуючої науки" нового часу англійський мислитель Френсіс Бекон, який вбачав "силу в знанні, витоки знання – у досвіді, цінність науки – у практичній повсякденній користі визнав "цінною для науки" лише формальну причину (ідею), тобто природу, структуру, сутність явища, закон протікання процесу. Саме тому він зазначав, що услід за розтином форми обов'язково відбувається пізнання істини та свобода дій [15, 177]. Він вважав джерелом істинного знання щодо світу чуттєво-практичну діяльність, за допомогою якої люди здійснюють безпосередню взаємодію з речами та явищами оточуючої їх дійсності. Інша парадигма – раціоналізм Р.Декарта, який орієнтувався на інтелектуальну інтуїцію, як на єдиний критерій, що дозволяє відрізнити істину від не істини. Подібні наукові системи з'явилися не тільки у сфері пізнання, а й суттєво визначали увесь комплекс європейської культури протягом тривалого часу. Зокрема, представники "класицизму" також вбачали у розумі засіб, який організує людські почуття та спрямовує їх у необхідному напрямку [8, 172].

Згодом, вже у часи модерну, на межі XIX та XX століть британський антрополог, фольклорист, історик релігії та культуролог Дж. Фрезер у своїй всеохоплюючій концептуальній інтерпретації предметного поля культурної комунікації довів, що первинні потреби людини задовольняються за допомогою винаходів, матеріальних предметів, які використовують у своїй діяльності, спираючись на традиції, певна група співпрацюючих людей. Фрезер розвивав еволюційні погляди на культуру, що набрали поступової ваги у європейській науковій думці з часів Просвітництва.

Ще один відомий британський антрополог польського походження, Броніслав Малиновський розвиває функціональний погляд на природу культури. Функціоналізм Б.Малиновського завдяки чіткій і зрозумілій постановці питання є, напевно, одним із найбільш значних напрямів в антропології XX ст. Викладемо основні положення його теорії, які мають відношення до матеріального складника культури:

По-перше: "... Витоки культури можуть бути визначені як злиття в єдине ціле декількох ліній розвитку, серед яких, зокрема: здатність розпізнавати необхідні у якості знаряддя предмети, розуміння

їхньої технічної ефективності та значення, тобто місця у цілеспрямованому ланцюжку дій, формування соціальних зв'язків та поява сфери символічного" [14,129]. По-друге: "Перехід (...) до культурних досягнень та здатність (...) до стабільної та постійної діяльності, яку ми називаємо культурою, відзначену різницею між звичкою та звичаєм. Тут треба зафіксувати відмінність між імпровізованим знаряддям праці та корпусом видів артефактів, які передаються за традицією від спорадичного успіху індивіда до постійної організації групової поведінки" [14, 128]. По-третє: "... Кожний артефакт є або інструментом, або предметом безпосереднього використання. Функція та форма пов'язані між собою" [14,142-143]. По-четверте: будь-яка річ "з'являється там, де вона потрібна, змінює свою форму й функцію у відповідності з новими потребами та місцевими супутніми культурними факторами" [14,114]. Додамо, принагідно, що "практична та художня діяльність, ремесла та мистецтво... виокремлювались одне з одного, одне одного доповнювали" [16, 351].

Для європейської традиції культурологічного розмірковування характерні антропоцентризм, протиставлення Культури Naturi, підкреслення їх принципових розбіжностей. "Нерозривний та міцний зв'язок усього людства із оточуючим світом чомусь поступово забувається, робиться спроба розглядати цивілізацію відокремлено від живого світу. І ця спроба є штучною..." [5, 241], – писав В.І.Вернадський.

У цьому контексті слід звернутися до розгляду різноманітних уявлень щодо культурних моделей, існуючих у світовій культурі.

Перш за все існує натуралістична модель, що визнає основоположним у буттєвості людини природний фактор. Так, Ж.-Ж.Руссо протиставляв культурі цивілізацію і вбачав в останній "зло", що є для людини згубним, адже руйнує його природність. Тому завданням культури є повернення людини та суспільства до природного стану. Як відомо, головна теза Руссо – "назад до природи".

У раціоналістичній моделі головним є визначна роль людини як об'єкта культури. В рамках цієї традиції історичний процес розглядається як процес розвитку людського розуму. І.Г.Гердер, будучи представником німецького Просвітництва, на відміну від Руссо, вважав, що культура є засобом реалізації людського генія. Саме культура створює умови розвитку духовних цінностей, культура є "друге народження". Представники французького просвітництва розуміли культурність як синонім розумності, культура визначалась досягненнями в науці, мистецтві, просвіті. Найвищої форми розвитку раціоналістичний напрямок досяг у Г.Гегеля. Його ідеї щодо ролі розуму у розвитку культури є "надраціоналістичними". Він вважав культуру характеристикою розвитку людського розуму.

Швейцарський вчений Г.-К. Майнбергер пропонує виокремити декілька форм раціональності, які лягли в основу різних культурних традицій та обумовлюють інтелектуальну практику носіїв таких традицій [11, 57-66]. По-перше, "греко-елліністський логос". Давня форма, на думку автора, має вираження в орієнтації давніх мислителів на дискурсивно організуюче сперечання. Це є комунікаційною практикою античних мудреців. У якості іншої форми раціональності Майнбергер розглядає культуру іудаїзму, яка базується на авторитеті Тори, а тому поєднує розум із емоційним напруженням. Третій тип – це християнська культура. Вона базується на Одкровенні, яке відкриває людині раніше закриті смисли Буття. Диспути схоластів суттєво сприяли подальшому розвитку методів логіки, основу яких заклав у свій час Аристотель.

У філософській думці Нового часу достатньо утвердилось розуміння культури, як певного способу вироблення смислів, що визначають інтереси людини та регулюють різноманітні форми її діяльності (колективної та індивідуальної). Але в різних культурних системах процеси оформлення цих смислів відбуваються по-різному, завдячуючи різним культурним потребам особистості. Тому і комунікаційні дії різних носіїв соціально-культурних традицій суттєво відрізняються одне від одного.

У свою чергу, на символічний характер культури звернув увагу Леслі Уайт. Він розглядає культуру в контексті законів розвитку суспільства. При цьому він вважає, що культура функціонує за певними законами, де велике значення мають символічні смисли, а культурна модель розвивається на підставі впровадження технологій та економіки.

Отже, ми можемо визначити культуру як спосіб творчої самореалізації людини. Культура є результатом вільної творчості людини, але культура утримує людину в певних своїх смислових кордонах.

Абраам Моль, обґрунтовуючи основні категорії соціодинаміки культури, уявляє останню як систему функціонування наборів елементарних фактів культури, або "культурем". У свою чергу, його розуміння культури (наукове дослідження чи художній твір) постає як певне повідомлення. Подібно до будь-якого повідомлення, "культурне повідомлення" має свою циклічність: від творця повідомлення (або за термінологією автора "ідеї") до мікрогрупи (яка певним чином схвалює цю ідею) і вже від неї, через засоби масової комунікації, до розповсюдження у макрогрупі, або суспільстві в цілому. При такому підході до проблеми культуротворення Моль розуміє культуру як комунікаційні відносини. Тобто вчений зазначає що культурна взаємодія є актом комунікації [13, 11-12]. Всебічно обґрунтовуючи зміст культурної комунікації, вчений продовжує та доповнює теоретичні нароби дослідників масових комунікацій, зокрема, Гарольда Ласвелла, Мертона Лазарсфельда та інших.

Репрезентуючи своє визначення культури, вчений пише: "Людина засвоює культуру з соціального оточення, яке частково виховує її в ньому, частково його нею пропитує. Останнє – справа засобів

масової комунікації, цих факторів духовного світу, які в наш час забезпечують контакт між індивідуумом та суспільним середовищем... Термін "культура", набуває, таким чином, двох протилежних значень – індивідуальне та колективне" [13, 47]. Тому нову модель культури автор пропонує вимірювати об'ємом набору культурем, які є у розпорядженні індивіда. "Ми будемо визначати культуру як суму певних асоціацій всіх наявних пластів та порядків, які існують між елементами знання, культуру всеохоплюючу, з великим об'ємом знання та культуру глибоку, для якої характерні велика частота та сила зв'язків між елементами" [13, 53].

Грунтовно проаналізувавши питання передачі культурного повідомлення, зокрема: теорію комунікації, фізичну природу повідомлення, структуру знакових повідомлень, інформаційну архітектуру повідомлення, процеси розповсюдження повідомлень в соціометричному полі, Моль доходить висновку щодо шляхів та методів створення ефективного культурного повідомлення. "Знання різноманітних прийомів, кількісних аспектів повідомлень, чіткої ієрархії використаних знакових систем, ключових слів, інтегруючих факторів, а також систем оцінок, які забезпечуються латентними психічними структурами індивідуума, необхідно покласти в основу методів формування естетичного повідомлення задля того, щоб воно було ефективним" [13, 207].

Цікавою є позиція А.Моля щодо концепцій розвитку культури. На його думку, гуманітарна концепція культури застаріла, і вже сьогодні її треба розглядати як частину історії. Виділення гуманітарної та мозаїчної культури як основних конкуруючих між собою типів культури, вважає Моль, має принципове значення. Адже воно фіксує характерні історичні особливості розвитку культури та її зміну в сучасному суспільстві, яке перетворюється в інформаційне суспільство. Вчений досить критично відноситься до "мозаїчної" культури, але вважає її появу незворотною. За його думкою, ця незворотність чітко проглядається в контексті "структуралістської" теорії розвитку культури, яка протистоїть "теорії неперервного розвитку", "теорії стрибків" та "діалектичній" теорії. Згідно вказаної теорії розвиток думки уявляється як процес включення в єдину культурну структуру тих розрізнених історико-культурних пластів, які асоціюються нами з грецьким раціоналізмом, арабським "прагматизмом", галілеєвим експериментальним методом. Культура суспільства перетворюється на повне зібрання різноманітних історій. Це з'єднання випадкових елементів і визначає "мозаїчну" культуру. "Необхідно звикнути з уявленням щодо мозаїчності нашої культури, тобто щодо цілого, яке зібране з окремих частин, визнати, що це і є культура" [13, 353].

Сучасний вчений спробував класифікувати речі за семіотичною функцією, що продовжує теорію практично-художньої "спектральності" функцій предмета. Отже, до першого класу він відносить речі-знаки, які виконують функцію передачі повідомлення. До другого класу Л. Безмоздін відносить речі, в яких знакова функція не є основною, а додатковою практичною функцією, але однозначно детермінованою. До третього класу увійшли речі, у яких форма є багатозначною і дозволяє в певних межах свободу інтерпретування – це речі-символи суспільного статусу, світовідчуття, які є носіями певних норм, стандартів поведінки, системи цінностей, престижу тієї чи іншої соціальної групи. До останнього класу вчений відносить речі, які мають певну художню цінність і формують ідеологічні настанови певного соціуму [2, 45].

Від Лока до Вітгенштейна, а згодом до багатьох представників сучасної наукової думки проходить ідея розвитку людського пізнання як процесу поступового переходу від образних уявлень щодо світу до створення системи категорій, які узагальнюють та нормалізують базисні образи. Але найважливішим є те, що самі категорії поєднуються між собою, формуючи багаторівневу ієрархічну структуру загальнокультурних знань мови [10, 143-145]. Ця ідея буде творчо сприйнята мислителями наступних епох. Так, М.Бердяєв зазначає, що культура забезпечує зв'язок історичного часу, і чим вона є більш давньою, тим вона більш прекрасна, тому що акумулює в собі все найкраще, що було вироблено тим чи іншим народом, нацією протягом багатьох віків. "Культура завжди гордується давністю свого походження, нерозривним зв'язком з великим минулим [1,249]". До слова, Г.Федотов у своїй праці "І є і буде" писав: "Буття народів і держав виправдовується лише культурою, яку вони творять" [18, 80].

Однією із спроб аналізу інтелектуальної діяльності на підставі уявлень щодо її динамічності, "плинності" і, водночас, інваріантності її глибинних засад, є концепція "інтегральної свідомості" сучасного американського вченого Кенема Уілбора. Уілбор пропонує "мапи культурних традицій людства", об'єднуючи в них "квадрати", співвідносні сферам суб'єктивної реальності, які є специфічними у кожного індивіда. Одним з таких "квадратів" є чуттєве сприйняття та опис навколишнього світу. Змістом інших квадратів є моральні, пізнавальні, естетичні настанови, які являють собою структурні одиниці і є основою інтегральної "мапи" загальнолюдської свідомості. Культурологія вбачає в "інтегральній мапі" певний аналог суб'єктивної реальності, що є основою будь яких комунікаційних дій [17,80].

Отже, специфіка людства як соціокультурного утворення знаходить своє відображення в його діяльності (яка мотивована на розвиненій стадії свідомим цілепокладанням та ціннісними критеріями), у формах спілкування людей одне з одним та оточуючою їх природою, у специфіці їхнього багатоканального сприйняття та "двопівкульового" мислення, у множині форм їхньої логіко-вербальної та візуально-образної мови. Еволюція художніх систем змінює, перш за все, сукупність приналежних даних системі художніх текстів, а також – оточуючий ці тексти ореол асоціативних смислів. "Смисл будь-якого тексту – прозаїчного, художнього та нехудожнього – складається за результатами взаємодії та

боротьби різних, навіть протилежних змістоутворюючих сил. З одного боку, текст являє собою якусь певну будову, яка створена за допомогою визначених прийомів... З іншого – текст є частиною неперервного людського досвіду, який постійно знаходиться в русі" [6, 274-303].

У процесі вивчення культурного надбання минулого виникає феномен "живої картини", коли дослідник пересувається різними епохами та моделює культурні поля в контексті культурно-історичних змін.

Культурний продукт існує в декількох вимірах. Як історична пам'ятка він зберігає культурні смисли, як художній твір він звертається до досвіду культурно-чуттєвих уявлень.

Зазначимо, що з моменту усвідомлення раціональних регуляторів людської поведінки поступово змінюються засоби міжлюдської комунікації. Позакомовні впливи людей одне на одного не втрапили при цьому свого первісного значення. Але стає зрозумілим, що успішність взаємодії людей повинна будуватись на якісно новому підґрунті, універсальність якого однаково формують усі члени людської спільноти. У давніх культурах такою основою є сутності, які не сприймаються чуттєво (міфологічні, релігійні, уявлення та догми та ін.). Їх використання спиралось на віру у незмінність усталених ідей і не обумовлювало постійного співвіднесення з певною миттєвою реальністю. Але життєдіяльність наступних соціальних систем, які більш щільно залежали від створюваних та використовуваних людиною технічних засобів, стає більш динамічною, що потребувало введення системи різноманітних ситуаційно-локальних критеріїв оцінки ефективності людських зусиль.

Отже, сучасна культура характеризується наявністю великої кількості культурних повідомлень. Майже всі культурні системи використовують різноманітні канали передачі культурних повідомлень. Необхідно зазначити, що якими не були б ці повідомлення, всі вони підпорядковуються загальним законам. Сукупність цих законів і складає теорію комунікації, що вивчає загальні риси всіх актів комунікації.

Література

1. Бердяев Н.А. Собрание сочинений / Н.А. Бердяев; общ. ред. Н.А. Струве. Т. 4: Духовные основы русской революции. Философия неравенства; общ. ред. Н.А. Струве. – 1990. – 598 с.
2. Безмоздин Л.Н. В мире дизайна: Монография / Л.Н. Безмоздин. – Ташкент: ФАН, 1990. – С. 45-325 с.
3. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере / В.И. Вернадский // Успехи современной биологии. – 1994. –Т.18. – № 2.- С.113-120.
4. Вернадский, В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1989. – 258 с.
5. Вернадский, В.И. Живое вещество и биосфера / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1994. – 671 с.
6. Гаспаров Б.М. Культура текста и культурный контекст / Б.М.Гаспаров // Литературные мотивы. – М. : Наука, 1994. – С. 274-303.
7. Гусев С.С. Эволюция философских идей: путь к XXI в. / С.С.Гусев // Мысль. – СПб. : Издательство С.-Петербургского университета, 1997.
8. Гусев В.В. Метафизика текста. Коммуникативная логика / С.С.Гусев. – СПб: ИЦ "Гуманитарная академия". – 2008.
9. Каган М.С. Философия культуры / М.С.Каган. – СПб.: Петрополис, 1996.
10. Лакофф Дж. Когнитивное моделирование / Дж. Лакофф // Язык и интеллект.– М.: Прогресс, 1995. – С. 143-145.
11. Майнбергер Г.К. Единый разум и многообразие рациональностей / Г.К. Майнбергер // Вопросы философии. – 1997. – № 9. – С.57-66.
12. Межуев В.М. Идеи культуры: Очерки по философии культуры / В.М. Межуев. – М.: Прогресс-Традиция, 2006.
13. Моль А. Социодинамика культуры / Абраам Моль: Пер. с фр. / Предисл. Б.В. Бирюкова. Изд. 2-е, стереотипное. – М.: КомКнига, 2005.
14. Малиновский Б. Научная теория культуры / Б. Малиновский. – М.: ОГИ, 1999.
15. Реале Дж. Западная философия от истоков до наших дней. В 4 т. Т. 3. Новое время / (От Леонардо до Канта) // Дж. Реале, Д. Антисери. – СПб.: Петрополис, 1996. – 713 с.
16. Семенов С.А. Развитие техники в каменном веке / С.А. Семенов. – Л.: Наука, 1968.
17. Уилбор К. Интегративные идеи в практическую жизнь / К. Уилбор // Вопросы философии. – 2005. – № 11.
18. Федотов Г.П. И есть и будет / Г.П. Федотов // Человек. – 1993. – № 1.

References

1. Berdyaev, N.A. (1990) Collected Works. The Spiritual Foundations of the Russian revolution. Philosophy of inequality. N.A. Struve. (Ed.) Vol. 4
2. Bezmozdin, L.N. (1990) In the world of design: Monograph. – Tashkent: FAN.
3. Vernadsky, V.I. (1994) A few words about the noosphere. Uspekhi sovremennoy biologii. -Vol.18, 2, 113-120 [in Russian]
4. Vernadsky, V.I. (1989) The biosphere and noosphere. – Moscow: Nauka [in Russian]
5. Vernadsky, V.I. (1994) Living matter and the Biosphere. – Moscow: Nauka [in Russian]
6. Gasparov, B.M. (1994) Culture and cultural context of the text. Literaturnye motivy. – Moscow: Nauka, 274-303 [in Russian]

7. Gusev, S.S. (1997) The evolution of philosophical ideas: in the way to HH1. Idea. – SPb. : p.h. St. Petersburg University, 6 [in Russian]
8. Gusev, V.V. (2008) Metaphysics of the text. Communicative logic. St. Petersburg: P.H. "Izdatelskaya Akademia". 172 [in Russian]
9. Kagan, M.S. (1996) Philosophy of Culture. – SPb.: Petropolis. 21[in Russian]
10. Lakoff, G. (1995) Cognitive modeling. Yazyk i intellekt.- Progress M., 143-145 [in Russian]
11. Maynberger, G.K. (1997) One Mind and diversity of rationalities. Voprosy Filosofii, 9, 57-66 [in Russian]
12. Mezhuiev, V.M. (2006) Ideas Culture: Essays on the Philosophy of Culture. – M.: Progress-Tradition. 5.
13. Mole, A. (2005) Sociodynamics of culture. (B.V. Biryukova, Trans.) Ed. 2nd, stereotypical. – M.: KomKniga, 353. [in Russian]
14. Malinowskiy, B. (1999) Scientific theory of culture. – M.: OGI, 129.
15. Giovanni, R. & Antiseri, D. (1996) Western philosophy from the beginnings to the present days. Vol. 3. Novoe vremia / (From Leonardo to Kant). SPb.: Petropolis. 713. [in Russian]
16. Semenov, S.A. (1968) The development of technology in the Stone Age. – L.: Nauka. 351. [in Russian]
17. Wilbur, C. (2005) Integrative ideas into practical life . Voprosy filosofii, 11, 80. [in Russian]
18. Fedotov, G.P. (1993) Is and will be. Chelovek, 1, 80 [in Russian]

УДК 78 (510+4)

Лю Бінцянь

доктор мистецтвознавства, професор,
проректор з навчальної і наукової роботи
Державної консерваторії
Тайшаньського університету (КНР)
taianlbq@aliyun.com

ПРО ТИПОЛОГІЧНУ ІЗОХРОНІЮ У РОЗВИТКУ ПІСЕННОГО ТА ОПЕРНОГО ЖАНРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА КИТАЮ І ЄВРОПИ VI–XIX СТОЛІТЬ

В статті розглянуто чотири приклади типологічної ізохронії пісенного та оперного жанрів музичного мистецтва Китаю і Європи VI–XIX століть. На основі міждисциплінарного, синхроністичного, типологічного та ін. методів аналізу музично-історичного процесу доводиться ізохронність творчих феноменів китайської пісенної поезії епох Тан, Сун та європейської музичної гімнографії VI–VIII століть, південно-китайського і європейського музичного театру XII–XVI століть, тайпінських й гарібальдійських гімнів, опери Цзінцзюй та європейського музичного театру XIX століття. Робиться висновок, що внутрішня протилежність Сходу і Заходу, їх глибинна самостійність як типів цивілізацій, форм історико-культурного розвитку людства не заперечує зв'язку в "надфізичному" вимірі, зумовленому світовим континуумом.

Ключові слова: музичне мистецтво Китаю та Європи, пісенний жанр, оперний жанр, музична гімнографія, тайпінські й гарібальдійські гімни, опера Цзінцзюй, європейський музичний театр.

Лю Бінцянь, доктор искусствоведения, профессор, проректор по учебной и научной работе госконсерватории Тайшаньского университета (КНР)

О типологической изохронии в развитии песенного и оперного жанров музыкального искусства Китая и Европы VI–XIX веков

В статье рассмотрены четыре примера типологической изохронии песенного и оперного жанров музыкального искусства Китая и Европы VI–XIX веков. На основе междисциплинарного, синхронистического, типологического и др. методов анализа музыкально-исторического процесса доказываается изохронность творческих феноменов китайской песенной поэзии эпох Тан, Сун и европейской музыкальной гимнографии VI–VIII веков, южно-китайского и европейского музыкального театра XII–XVI веков, тайпинских и гарибальдийских гимнов, оперы Цзинцзюй и европейского музыкального театра XIX века. Осуществляется вывод о том, что внутренняя противоположность Востока и Запада, их глубинная самостоятельность как типов цивилизаций, форм историко-культурного развития человечества не отрицает связи в "надфизическом" измерении, обусловленном мировым континуумом.

Ключевые слова: музыкальное искусство Китая и Европы, песенный жанр, оперный жанр, музыкальная гимнография, тайпинские и гарибальдийские гимны, опера Цзинцзюй, европейский музыкальный театр.

Liu Bingqiang, D.Sc. in Arts, Professor, Vice Rector for Academic and Research Work of the State Conservatoire of Taishan University (China)

About typological isochronous in the development of song and opera genres of musical art of China and Europe in the 6th-19th centuries

Scientific interest of the domestic art criticism to the national cultures of the East and West seems important because this is the way of creating conditions for further cross-cultural contacts of international community. Cultural integration is a global process, which defines the strengthening of cultural, communicational, and civilizational links between national cultures. The achievements of science and art are distributed and absorbed in the modern world, forming its integrity. The problem of the comparative analyses of the Chinese and European music needs a comprehensive research. During the 6-19th centuries in both geographical areas the bright individual cultural and artistic traditions were formed, but their analysis on the level of aesthetic consciousness of the Renaissance and the Middle Ages epochs, the stereotypes of musical thinking, the typology of musical genre give an opportunity to see the similarity, classified by us as an isochronism.